

Lausunto

01.06.2026

Asia: VN/33943/2025

Hallituksen esityksen luonnos laeiksi yliopistolain, ammattikorkeakoululain, opintotukilain 4 §:n ja korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain 2 §:n muuttamisesta (tutkinto avoimena korkeakouluopetuksena)

Lausunnonantajan lausunto

Yleinen näkemyksenne esityksestä sekä tiivistelmä lausuntonne pääkohdista

Yliopistoverkosto Sosnet kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa. Esityksen tavoitteena on tukea ja joustavoittaa yksilöiden koulutuspolkuja sekä laajentaa korkeakoulututkintoon johtavan koulutuksen tarjontaa ja suorittamismahdollisuuksia myös ilman julkista rahoitusta.

Sosnet ei pidä esitystä kannatettavana. Esityksen suhde perustuslakiin on epävarma ja esityksen tavoitteisiin liittyy merkittäviä riskejä. Avoimessa tarjottavan maksullinen tutkintokoulutuksen järjestäminen asettaa potentiaaliset opiskelijat merkittävällä tavalla eriarvoisiin asemiin suhteessa toisiinsa, murtaa maksuttoman tutkintokoulutuksen perinteitä ja periaatteita, sekä rapauttaa suomalaisen korkeakoulutuksen yhdenmukaisten mahdollisuuksien tarjoamisen edellytyksiä ja kansalaisten tasa-arvoa. Esityksen perusteella korkeakoulutuksen luonne muuttuisi merkittävästi, sillä opiskelijan rooli näyttäisi painottuvan yhä enemmän ”asiakkaaksi”, jolla on omat vaatimuksensa. Samalla esitys antaa vaikutelman, että koulutusta tarkastellaan ennen kaikkea taloudellisen hyödyn näkökulmasta, mikä voisi heikentää humanististen ja yhteiskunnallisten alojen arvostusta. Julkisen rahoituksen ensisijaisuus on keskeistä korkeakouluopintojen yhdenvertaisen saavutettavuuden turvaamisessa sekä sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistämisessä. Nykyinen suomalainen järjestelmä perustuu periaatteeseen, jonka mukaan jokaisella on mahdollisuus kouluttautua riippumatta omasta taloudellisesta taustastaan. Lisäksi on vaikea nähdä, että maksullisten korkeakoulututkintojen tarjoaminen tosiasiallisesti nostaisi korkeakoulutettujen määrää. Jo nykyisellään erilaiset kouluttautumismahdollisuudet ja opintopolut luovat monipuolisia reittejä korkeakoulututkintoihin.

Näkemyksenne esityksen tavoitteista

Esityksen tavoite koulutus- ja osaamistason nostamisesta on toki kannatettava, mutta esitys vastaa siihen ja sille asetettuihin muihin tavoitteisiin heikosti. Sosnet pitää huolestuttavana esityksessä

nähtävää kehityssuuntaa, jossa maksullista korkeakoulutusta esitetään ratkaisuksi korkeakoulujen rahoitushaasteisiin sekä keinoksi kasvattaa korkeakoulutettujen osuutta OECD-maiden keskiarvotasolle (48 %). Esityksen tavoitteet vaikuttavat ristiriitaisilta suhteessa yhdenvertaisuuteen, perustuslakiin, sivistyksellisiin perusoikeuksiin sekä SORA-prosesseihin, etenkin sellaisten koulutusten osalta, jotka tuottavat tutkinnon lisäksi myös ammatinharjoittamiskelpisuuden laillistettuihin tai rekisteröitäviin ammatteihin.

Näkemyksenne avoimena korkeakouluopetuksena järjestettävän tutkintokoulutuksen järjestämistä koskevista ehdotuksista (1. lakiehdotuksen 7 § ja 8 c § sekä 2. lakiehdotuksen 10 § ja 12 c §). Onko ehdotetussa sääntelyssä muutos- tai täsmennystarpeita?

Näkemyksemme mukaan ehdotukset avoimena korkeakouluopetuksena järjestettävästä tutkintokoulutuksesta eivät ole kannatettavia. 1. lakiehdotuksen 7 § ja 2. lakiehdotuksen 10 § nostavat opiskelijan maksukyvyyn keskeisimmäksi opiskelijavalinnan perusteeksi ja näin ollen asettaa potentiaaliset opiskelijat eriarvoisiin asemiin. Esitystä ei pystytä perustelemaan myöskään työllisyysnäkökulmasta. Esimerkiksi sosiaalityöntekijöistä ei ole yleisesti pulaa, vaan huomiota tulisi kiinnittää erityisesti erikoissosiaalityöntekijöiden ja tohtorikoulutettujen sijoittumiseen julkiselle sektorille. Sosiaalityön opinnoissa on myös jo useassa yliopistossa hyvät mahdollisuudet suorittaa opintoja avoimessa yliopistossa ennen tutkintokoulutukseen hakeutumista ja näin ollen edistää omaa koulutuspolkua halutessaan maksullisesti ennen tutkintokoulutukseen hakeutumista.

Yhteiskuntatieteiden tai valtiotieteiden maisterintutkinto sosiaalityön tutkinto-ohjelmassa antaa valmistuneelle ammatinharjoittamiskelpisuuden ja mahdollisuuden hakea sosiaalityöntekijän laillistusta. Sosiaalityön yliopistollisella kouluttajalla on merkittävä vastuu ammatillisen pätevyyden muodostumisesta ja takaamisesta koulutuksen aikana, sekä opiskelijoiden alalle soveltuvuuden arvioinnista ja varmistamisesta, erityisesti ammattiin kohdentuvien opintojaksojen ja käytännönopetusjaksojen osalta.

Sosiaalityön ammatillisiin valmiuksiin liittyy julkiseen vallankäyttöön, juridiikkaan, ammatilliseen vuorovaikutukseen, eettisyyteen ja palvelujärjestelmään kiinnittyvää opetussisältöä. Sosiaalityön yliopistollinen koulutus on luonteeltaan sensitiivistä ja vuorovaikutuksellista ja onkin ehdottoman tärkeää, että opetusryhmät sopivat kooltaan ja toimintatavoiltaan koulutuksen luonteeseen. Koulutuksesta vastaavien opettajien on tunnettava opiskelijat riittävän hyvin ammatillisten taitojen arvioimiseksi. Lisäksi opintojen ohjaukseen on oltava riittävät resurssit.

Sosiaalityön koulutukseen sisältyy koulutuksen eri vaiheissa käytännön opetusjaksoja (harjoittelua), joiden kohdalla opiskelijan, harjoittelupaikan käytännön opettajan/ohjaajan ja yliopiston opettajan yhteys ja yhteistyö nousevat erittäin merkittävään asemaan. Näillä ollen pidämme tärkeänä, että sosiaalityön koulutusmäärät ovat tarkoituksenmukaisia ja niistä keskustellaan yliopistoissa ja yliopistojen välisessä yhteistyössä valtakunnallisessa sosiaalityön yliopistokouluttajien verkostossa Sosnetissa.

Näkemyksenne opiskelupaikkojen varaamiseen (ensikertalaiskiintiö) liittyvästä ehdotuksesta (1. lakiehdotuksen 36 b § sekä 2. lakiehdotuksen 28 b §)

Pidämme perusteltuna sitä, että avoimessa maksullisena suoritettu tai aloitettu tutkinto ei vaikuta opiskelijan asemaan suhteessa ensikertalaiskiintiöihin opiskelijavalinnoissa eikä heikennä opiskelijan mahdollisuutta hakeutua suorittamaan maksutonta tutkintoa. Esityksen kokonaisuutta arvioitaessa on kuitenkin huomioitava, että avoimessa maksullisesti suoritettujen opintojen tuottavat etua opiskelijavalinnoissa hakijoille, mikä asettaa suoraan toisen asteen jälkeen hakevat eriarvoiseen asemaan.

Näkemyksenne opintotukilakia koskevasta ehdotuksesta (3. lakiehdotus)

Ei lausuttavaa.

Näkemyksenne korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annettua lakia koskevasta ehdotuksesta (4. lakiehdotus)

Esityksessä avoimessa tutkintoja suorittavat on rajattu opiskeluterveydenhuollon ja YTHS:n palveluiden ulkopuolelle. Tätä tulisi tarkastella etenkin korkeakoulujen yhteisöterveyden näkökulmasta, sillä opiskeluterveydenhuollon toimintaan kuuluu myös yhteisöllisiä aspekteja, jotka vaikuttavat kaikkien korkeakoulussa toimivien henkilöiden terveyteen ja turvallisuuteen (esim. Opiskeluympäristön tarkastukset, terveyden, hyvinvoinnin ja opiskelukyvyn edistäminen yhteisössä, terveystarkastukset, terveysneuvottelut...). Osan korkeakoulun yhteisöön kuuluvien rajaaminen näiden ulkopuolelle voi aiheuttaa eriarvoisuutta ja vaikuttaa opiskelijan terveydenhoitomaksujen velvoittamattomuuden vuoksi myös vajetta palveluiden rahoitukseen. Myös tämän esityksen suhde SORA-lainsäädäntöön tulisi arvioida perusteellisesti, sillä mahdollisissa SORA-prosesseissa YTHS:llä on merkittävä rooli.

Näkemyksenne esitysluonnoksen vaikutusarvioista vaikutusarviolajeittain. Mitkä ovat omat arvionne esityksen vaikutuksista? Puuttuuko esityksen vaikutusarvioista jotakin? Korkeakouluja pyydetään arvioimaan, miten ja missä laajuudessa esitysluonnoksen mukainen mahdollisuus suorittaa tutkinto avoimessa korkeakouluopetuksessa voitaisiin ottaa käyttöön sekä millä aikataululla. Lisäksi korkeakouluja pyydetään arvioimaan, millaisia vaikutuksia tämän käyttöönoton toteutumisella olisi korkeakoulujen muuhun avoimen korkeakouluopetuksen tarjontaan.

Esitys kokonaisuudessaan vaikuttaisi merkittävästi tutkintokoulutuksen ja avoimen koulutuksen rakenteisiin ja järjestämiseen. Siitä olisi hyvä saada perustuslakivaliokunnan lausunto ja jo esityksessä arvioituja vaikutuksia suhteessa perustuslakiin tulisi täsmentää.

Esitysluonnoksen vaikutusarviot perustuvat osin oletettuihin arvioihin esim. oletus siitä, että kilpailu maksuttomaan koulutukseen vähenisi maksullisten tutkintojen myötä. Sosiaalityön koulutuksen näkökulmasta arviot esityksen vaikutuksista tutkintoihin sisältyviin pakollisiin harjoitteluihin on jätetty esityksessä huomiotta. Paljolti hyvinvointialueilla suoritettavien harjoittelujen paikkojen ja ohjaajien riittävyyttä tulisi tarkastella vaikutusarvioissa. Lisäksi tulisi tarkastella rikostaustaotteiden tarkastuksiin liittyviä prosesseja avoimessa suoritettujen harjoittelujen osalta. Sekä mahdollisten SORA-prosessien toteuttamista.

Esitysluonnnon vaarantaa yliopistojen itsehallintoa ja autonomista vapautta valita opiskelijansa. Avoimessa suoritettavien tutkintojen osalta yliopisto ei saa mahdollisuutta valita opiskelijoita tarkoituksenmukaisia valintaperusteita noudattaen, vaan opiskelijavalintojen tosiasialliset valintaperusteet ovat vaarassa kaventua opiskelijoiden maksukykyyn ja mahdollisuuteen ilmoittautua opetukseen nopeimmin. Nämä eivät näkemyksemme mukaan ole parhaita mittareita opiskelijoiden motivaatiolle, opiskelukyvylle ja mahdollisuuksille valmistua ja suorittaa tutkintoja niille asetetuissa aikatavoitteissa. Maksulliset opinnot on usein rahoitettava yhdistämällä opiskelu työelämään, jolloin opintojen ja työn yhdistämisen aikataulutushaasteet ja jaksamiseen liittyvät haasteet heikentävät opiskelijoiden mahdollisuuksiin panostaa resurssiaan opintoihin ja pahimmassa tapauksessa viivästyttävät opintojen suorittamista tai pakottavat keskeyttämään jo aloitettuja opintoja.

Yliopistojen opetussuunnitelmat ovat pääsääntöisesti voimassa kolme vuotta. Esitys vaikuttaisi läpi mennessään merkittävästi opetuksen järjestelyihin ja käytäntöihin, eikä esitysluonnoksen mukaista mahdollisuutta suorittaa tutkintoa avoimessa korkeakouluopetuksessa voitaisi ottaa käyttöön nopealla aikataululla. Kantamme on, ettei sitä tulisi ottaa käyttöön lainkaan.

Näkemyksenne esityksen voimaantuloaikataulusta (esitysluonnoksen mukaan ehdotetut lait tulisivat voimaan 1.8.2028)

Yliopistoverkosto Sosnet ei kannata esityksen voimaantuloa.

Muut huomiot ja näkökohdat

Ei lausuttavaa.

Fiorentino Vera
Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto Sosnet